

<https://doi.org/10.28925/2412-2491.2024.226>
УДК 811.161.2

ФРЕЙМ "ХВОРОБА" ЯК СКЛАДОВА КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПОЛЯ "МЕДИЦИНА" ПОЛІТИЧНОЇ МЕТАФОРИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Кабанцева Н.В.

Міжнародний гуманітарний університет (Одеса)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5566-407X>
kanadezhda1@gmail.com

Назаренко О.М.

Національний університет "Одеська юридична академія" (Одеса)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4697-6100>
nazoks13@gmail.com

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Статтю присвячено дослідженню фрейму "хвороба" як складової концептуального поля "медичина" політичної метафори в українській мові. Концептуальні поля політичної метафори за поданням сучасної когнітології є одним з основних ментальних процесів, що є способом пізнання, структурування і пояснення навколишнього світу. За поданням сучасної когнітології концептуальні поля політичної метафори є складовою частиною семантичного простору кожної мови, що формує уявлення про структуру знань у її конкретно-національному аспекті. У межах концептуалізму концептуальні поля розглядаються як універсалії, які узагальнюють ознаки речей, фокусуючи в собі важливу та актуальну інформацію. Концептуальні поля політичної метафори не тільки відтворюють фрагменти соціального досвіду певної культурної спільності, а й значною мірою формують цей досвід. Концептуальне поле "медичина" вербалізується через семантичне поле, яке в загальному вигляді складається з лексичних одиниць, що характеризують стан у цілому. Це концептуальне поле, у свою чергу, складається з ланцюжка структурованих фреймів, які являють собою не просто сукупність фреймів, ознаки яких впорядковані в певній ієрархії, а систему взаємопов'язаних когнітивних структур, що взаємоперетинаються і репрезентуються в мовній картині світу за допомогою різноманітних способів номінації. Політичні метафори фрейму "хвороба" як складової концептуального поля "медичина" зазвичай викликають негативні асоціації у читача, адже вони пов'язані з поганим самопочуттям людини та асоціюються з неприродним функціонуванням соціально-політичних систем. Уражений хворобою орган соціального і політичного життя так само, як і уражена людина, "відчуває" страждання, біль та є досить вразливим. У статті проаналізовано рівень дослідження концептуального поля політичної метафори та досліджено рівень вивчення поняття "фрейм"

вітчизняними та закордонними лінгвістами. Визначено лексико-семантичну базу фрейму нашого дослідження в українській мові, розглянуто, які саме слоти закладені у фреймі, та наведено приклади з аналізом до них. У статті виокремлено дві основні групи хвороб: фізичні та психічні, кожна з яких є складовими фрейму "хвороба", а також окреслено слоти "пошкодження організму", "синдром" та "симптом хвороби", з яких побудовано фрейм "хвороба". Також у статті досліджено питання частотності використання цього фрейму в українській мові.

Ключові слова: метафора, політична метафора, концептуальне поле, концептосфера, фрейм, медицина, хвороба.

Kabantseva N.V., Nazarenko O.M., The Frame "Disease" as a Component of Conceptual Field "Medicine" of Political Metaphor in the Ukrainian Language

The article is devoted to the study of the frame "disease" as a component of political metaphor of conceptual field "medicine" in the Ukrainian language. Political metaphor is actively used in the Ukrainian-language texts. Conceptual fields of political metaphor according to modern cognitive science are one of the main mental processes that are a way of knowing, structuring and explaining the world around us. Conceptual fields of political metaphor not only reproduce fragments of the social experience of a certain cultural community, but also form this experience. The conceptual field "medicine" is one of the most frequently used metaphors within the conceptual field "human world" in the Ukrainian language. The conceptual field "medicine" is verbalized through the semantic field, which generally consists of lexical units characterizing the condition as a whole. In turn, this conceptual field consists of a chain of structured frames, which are not just a set of frames, the signs of which are arranged in a certain hierarchy, but a system of interconnected, and intersecting cognitive structures, which are represented in the linguistic picture of the world using various methods of nomination. Political metaphors of the frame "disease" as a component of the conceptual field "medicine" usually cause negative associations to the reader, because they are associated with poor human well-being and unnatural functioning of socio-political systems. An organ of social and political life affected by the disease, just like an infected person, feels suffering, pain, and is quite vulnerable. The article underlines two main groups of diseases: physical and mental, each of which is a component of the frame "disease", and also it outlines the slots "body injuries", "syndrome" and "disease symptom" from which the frame "disease" consists of. Also the frequency of use of this frame in the Ukrainian language is researched.

Key words: metaphor, political metaphor, conceptual field, politics, conceptsphere, frame, medicine, disease.

Вступ. Політична метафора активно використовується в українськомовних текстах. Вона є однією з домінант публіцистичного мовлення, що можна пояснити її високим оцінним потенціалом, образністю та здатністю до ефективної реалізації авторської інтенції та впливу на аудиторію. Політична метафора здатна до структурування людського мислення та моделі світу. Метафори, що використовуються в обговоренні політичного життя суспільства, все частіше привертають увагу фахівців, які прагнуть з'ясувати, як і чому народжуються ці метафори, якою мірою вони відбивають соціальну психологію, політичні процеси та особистісні якості їх учасників. Характерною рисою сучасних лінгвістичних досліджень є

теоретична і практична розробка когнітивно-дискурсивного підходу до аналізу метафори, що об'єднує опис ролі метафори в категоризації і концептуалізації політичного світу з розглядом особливостей її функціонування в реальній комунікації. В основі цього підходу лежить теза про неможливість чіткого розмежування когнітивного і дискурсивного виміру метафори.

О.О. Чорна зазначає, що створення політичної метафори здебільшого обумовлюється потребою у висловленні негативної оцінки, передачі негативні емоції, що особливо чітко простежується на сторінках української публіцистики (Чорна, 2013, с. 141). Х.П. Дацишин, досліджуючи українськомовну політичну метафору, виділяє дві групи політичних метафор, що відрізняються за критеріями частотності вживання та наявності колективної ознаки (Дацишин, 2004, с. 432). О.І. Андрейченко, розглядаючи когнітивний аспект політичної метафори, зазначає, що сучасний політичний дискурс є багатим на метафори, що слугують засобами оцінності, полемічності, маніпулятивності та образної характеристики опонентів, їхніх поглядів, дій тощо (Андрейченко, 2011). Українські та зарубіжні дослідники сходяться на думці, що політична метафора являє собою значимий інструмент маніпуляції суспільною свідомістю. Разом з тим, як показав ще Дж. Лакофф (Lakoff, 1991), метафори, які використовують політики, позбавлені аргументативної сили, якщо вони не узгоджуються з концептуальними прототипами того чи іншого суспільства. А. Мусолфф (Musolff, 2004) зазначає, що необхідно переглянути той погляд на концептуальну метафору, за якого структура сфери-джерела жорстко детермінує осягнення сутностей сфери-мішені і пропонує доповнити теорію концептуальної метафори поняттям концептуальної "еволюції" метафор. На думку дослідника, метафора функціонує в політичному дискурсі як живий організм, що має властивості спадковості і мінливості та взаємодіє з навколишнім середовищем, тобто "еволюціонує" і "виживає" поряд з іншими метафорами.

Концептуальні поля політичної метафори за поданням сучасної когнітології – це один з основних ментальних процесів, що є способом структурування і пояснення навколишнього нас світу. "У процесі пізнання людина оперує особливими лінгвокогнітивними одиницями – концептами, що виникають завдяки її здатності виокремлювати із загальної інформації про світ стійкі, типові ознаки явищ і відповідно систематизувати їх.

Вивчення особливостей мовної концептуалізації культурного простору через концепти протягом тривалого часу належить до пріоритетних напрямків у лінгвістиці" (Мельник, Назаренко, Сікорська, 2023, с. 447).

Аналіз теоретичних розвідок. Концептуальні поля політичної метафори не тільки відтворюють фрагменти соціального досвіду певної культурної спільноти, а й значною мірою формують цей досвід. Поняття концептуального поля не можна розуміти як просту ієрархію концептів або їх своєрідну систему. Кожен концепт, сам по собі, має структуру, але ця структура рухлива, вона постійно змінюється і не вичерпує в своєму змісті всієї концептосфери. Концептуальне поле політичного дискурсу розглядається як польовий феномен, що включає центральний і периферійні компоненти. Концептуальні поля політичної метафори є актуальними для дослідження серед багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, на роботи яких ми спираємося у своїй статті, а саме на роботи О.І. Андрейченко (Андрейченко, 2011), Х.П. Дацишин (Дацишин, 2005), О.М. Чадюк (Чадюк, 2005), О.О. Чорної (Чорна, 2013), А. Мусолфф (Musolff, 2006), А. Санта (Santa, 2002), Дж. Зінкен (Zinken, 2003), Дж.М. Вей (Wei, 2001), А. Сієнкі (Cienki, 2008), С.С. Сімен (Cimen, 2009), Дж. Лакофф (Lakoff, 1980).

О.І. Андрейченко зазначає, що у сучасному публіцистичному дискурсі побутують різноманітні метафоричні моделі, які образно відтворюють сучасні політичні реалії. Одним із найактивніших "донорів" у межах політичної метафори є сфера "людина", що дозволяє говорити не тільки про антропометричність, а й про антропоцентричність концептуальної метафори. (Андрейченко 2011, с. 82). За справедливим твердженням Дж. Лакоффа та М. Джонсона, концептуальне поле метафори не тільки відтворює фрагменти соціального досвіду певної культурної спільноти, а й значною мірою формує цей досвід, "нові метафори мають здатність творити нову реальність. Якщо нова метафора стає частиною понятійної системи, яка є підставою нашої дійсності, вона змінює цю систему, а також уявлення і дії, породжені нею" (Lakoff 1980, p. 143).

Концептуальне поле "медицина" є одним зі складових полей політичних метафор у складі поняттєвої сфери "світ людини" в українській мові. Концептуальне поле нашого дослідження вербалізується через семантичне поле, яке в загальному вигляді складається з лексичних одиниць, що характеризують стан людини у цілому. Це концептуальне поле, у свою чергу, складається з ланцюжка структурованих фреймів, які являють собою

не просто впорядкованість ознак в певній ієрархії, а систему взаємопов'язаних когнітивних структур, що репрезентуються в мовній картині світу за допомогою різноманітних способів номінації. Налічується чимало визначень поняття "фрейм", проте одностайного тлумачення цього терміну у сучасній лінгвістиці ще не досягнуто. Вивчення фреймів дозволяє зрозуміти механізми концептуалізації об'єктивованих у мові понять та явищ дійсності, саме тому фреймовий аналіз стає актуальним серед учених-лінгвістів, таких як Ч. Філлмор, П. Дж. Гейс, Д. Таннен, К.Ф. Бейкер, Т.А. Ван Дейк, Р. Богранд, В. Дреслер, З.Д. Попова, Й.А. Стернін, А.П. Бабушкін, С.А. Жаботинська (Коляденко, 2005). У концепції Т.А. Ван-Дейка фрейм позначає "загальну структуру комплексних концептуальних одиниць, таких як ситуації чи епізоди" (Teun A. van Dijk, 1980, p. 27). Згідно з теорією П. Гейса, фрейм "виступає структурою даних для представлення стереотипних ситуацій, особливо під час організації великих обсягів пам'яті" (Hayes P.J., 1980, p. 46).

У своїй роботі погоджуємось з теорією Ч. Філлмора, що "фрейм – це система концептів, які співвідносяться так, що для розуміння будь-якого з них треба досягнути всю структуру, до якої входить цей концепт" (Fillmore C. J., 2010, p. 53).

Одним з широко використовуваних є фрейм "хвороба" як складова концептуального поля "медицина" політичної метафори в українській мові, яка складається з двох основні групи хвороб: фізичні та психічні.

Методологія дослідження. У процесі дослідження було використано метод аналізу та синтезу – для систематизації й узагальнення фактичного матеріалу, метод суцільної вибірки – для вибору фактичного матеріалу з українськомовних публіцистичних текстів; метод концептуального аналізу – для виокремлення метафоричних моделей, їх структури та концептуалізації; фреймово-слотового формування – для виокремлення фреймів і слотів як складових концептуального поля; контекстуально-інтерпретаційного аналізу – зорієнтованого на розкриття змісту концептуального поля.

Дослідження фрейму "хвороба" як складової концептуального поля "медицина" політичної метафори в українській мові ще не проведено, що обумовлює *актуальність* дослідження. Окрім того, використання метафор як дієвого механізму впливу в політичному дискурсі, що може бути

використаний і як елемент пропаганди, також є важливим елементом формування актуальності роботи.

Метою роботи є дослідження фрейму "хвороба" як складової концептуального поля "медицина" політичної метафори в українській мові.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких конкретних завдань:

- представити результати дослідження політичної метафори;
- проаналізувати рівень дослідження концептуального поля політичної метафори;
- представити результати дослідження рівня вивчення поняття "фрейм";
- визначити складові лексико-семантичної бази фрейму "хвороба" в українській мові;
- провести дослідження щодо частотності використання цього фрейму в українській мові в кількісному та відсотковому співвідношенні.

Об'єктом дослідження є лексико-семантична база фрейму "хвороба" як складової концептуального поля "медицина" політичної метафори в українській мові.

Предметом дослідження є політична метафора фрейму "хвороба" як складової концептуального поля "медицина" в українській мові.

Результати дослідження. За результатами дослідження, фрейм "хвороба" концептуального поля "медицина" є найчастотнішим у використанні політичних метафор в українській мові. Концептуальне поле "медицина" вербалізується через семантичне поле, яке в загальному вигляді складається з лексичних одиниць, що характеризують стан у цілому. До складу цього концептуального поля входять лексичні одиниці, що несуть у своїй семантиці значення хвороби, хворобливого стану, страждання, а також "рецепт" виходу з цього стану та одужання. Ці лексичні одиниці семантично розрізняються залежно від позначення різних станів – відчуття нездоров'я, нездужання, страждання (психічне, фізичне). Всі ці відчуття напряму пов'язані з людським організмом, а отже для розгляду концептуального поля схематично окреслимо фрейм "хвороба" та слоти, що закладені у ньому.

Лексико-семантична база фрейму "хвороба" представлена загальними назвами людських хвороб і недуг (на кшталт "лихоманка", "чума", "істерія") із можливим зазначенням їх особливостей, симптомів цих хвороб, їхнього поширення, порушення психічних та фізіологічних процесів. Завдяки використанню метафор у політичному дискурсі, соціальні та політичні події і

проблеми часто розглядаються через призму хвороб, недугів, фізіологічних та психічних розладів, лікування яких вирішує конфлікти та проблеми. В аналізі лексико-семантичної бази фрейму "хвороба" було розглянуто 68 прикладів з використанням метафор, де 68 метафоричних прикладів співвідносимо до 100%.

Політичні метафори фрейму "хвороба" сприяють розумінню політичного процесу, так як медичні хвороби є вагомою частиною життя. Тут можна виділити дві основні групи хвороб: фізичні та психічні, де фізичні хвороби займають 30 %, а психічні – 29 % від загальної кількості політичних метафор фрейму "хвороба", а також слот "пошкодження організму", що займає 17 %, слот "синдром" – 14 % та слот "симптом хвороби" з відсотковим показником 10 % метафор зазначеного фрейму (див. *табл. 1*).

Таблиця 1

№	Фрейм	Слот	Всього	Разом
1.	"Хвороба"	"Фізичні хвороби"	21 (30 %)	68 (100 %)
		2."Психічні хвороби"	20 (29 %)	
		3."Пошкодження організму"	11 (17 %)	
		4. "Синдром"	9 (14 %)	
		5. "Симптом хвороби"	7 (10 %)	

До слоту "фізичні хвороби" (30 %) як першої складової фрейму "хвороба" відносимо різноманітні види хвороб та застуд людини, також до цього слоту відносимо лихоманку, прокази та статеве безсилля, наприклад:

(1) *Спалах бурштинової лихоманки: на Рівненщині побилися депутати* (Hromadske.ua, 11.11.2022). – У цьому реченні вживається медична метафора "бурштинова лихоманка", що означає різку міграцію значної кількості людей у місцевість, де були виявлені поклади бурштину з метою його видобування та збуту. У наведеному висловленні реалізується значення "Метушливо гарячкова діяльність у якій-небудь галузі" (Словник української мови online, 3.12.2023), що є переносним, асоціативно близьким до первинного: "Інфекційне захворювання людини різної етіології, під час якого періодично то підвищується, то знижується температура тіла; малярія".

Домінантним поняттям тут є медичний термін "лихоманка" у значенні, зафіксованому СУМ-20: "Лихоманка – результат реакції імунної системи на внутрішні подразники. Це можуть бути віруси, бактерії, грибки, наркотики чи інші токсини". (Білодід, Бурячок, Винник, 1973, с. 498).

(2) **Фашизм – не чума, як брехали радянські пропагандисти, а алергічна реакція.** Коли суспільний організм втрачає нормальну імунну реакцію на заподіювану шкоду, він або гине від імунодефіциту, або рано чи пізно реагує фашизмом (Gazeta.ua, 25.11.2022). – У цьому реченні відбувається метафоричне перенесення за медичною тематикою, в якому політичну ідеологію фашизму характеризувано чумою та алергічною реакцією. У первинному значенні "фашизм" означає "політичну течію, що виникла в капіталістичних країнах у період загальної кризи капіталізму й виражає інтереси найбільш реакційних і агресивних сил імперіалістичної буржуазії" (Портал української мови та культури. Словник ua, 9.12. 2023). У контексті речення (2) фашизм асоціюється з таким страшним захворюванням як чума, що у первинному сенсі означає "гостре інфекційне захворювання людини і тварин, що поширюється часто у формі епідемій" (Білодід, Бурячок, Винник, 1971, с. 382), а також з алергічною реакцією. У переносному сенсі "фашизм – не чума, а алергічна реакція" означає неприйняття та неприязне, негативне ставлення до фашизму, та надзвичайно небезпечне, згубне соціальне явище, яке приносить шкоду та руйнує суспільство.

(3) **Віктор Ющенко, який у тяжкому стані (імовірно, після отруєння діоксином) зумів витримати непросту передвиборчу кампанію, Помаранчеву революцію і п'ять років політичної лихоманки** (Портал української мови та культури. Словник ua, 9.12. 2023). – У поданому уривку вживається метафора "політична лихоманка", що поєднує в своєму складі лексеми "політичний", тобто такий, що належить до сфери політики, та медичний термін "лихоманка". Метафоричне перенесення відбувається на основі порівняння, яке представлено медичним терміном "лихоманка", що означає стан організму, який характеризується високою температурою, що є наслідком реакції організму на дію шкідливого агента (Білодід, Бурячок, Винник, 1973, с. 498).

(4) **Путін став прокажений у світовій політиці** (Aspi.com.ua, 24.09.2020). – У цьому прикладі спостерігається вживання медичної метафори "прокажений", що у первинному значенні означає людину, хвору

на проказу. У переносному сенсі метафора позначає людину, від якої всі відвертаються.

До слоту "психічні хвороби" (29 %) як другої складової фрейму "хвороба" (див. *табл. 1*) відносимо різноманітні психологічні розлади: параною, істерію та шизофренію, наприклад:

(5) **Передвиборна істерія в мерії та зовсім не патріотичні амбіції місцевих депутатів** (Hromadske.ua, 11.11.2022). – У відібраному реченні спостерігається вживання медичного терміна "істерія", що в первинному сенсі має значення "функціональне нервово-психічне захворювання, що характеризується підвищеною емоційною збудженістю й супроводжується риданням, сміхом, криком, корчами, а також розладом чутливості, рухомої сфери та ін." (Білодід, Бурячок, Винник, 1971, с. 50). У переносному сенсі метафора "передвиборча істерія" означає хворобливий інтерес у підготовці до виборів, посилене прагнення до перемоги; гарячкову діяльність під час передвиборчих перегонів.

(6) **Політик пояснила "істерію уряду" навколо процесу прийняття бюджету його непрофесіоналізмом. Це абсолютна істерія, яка прикриває нездатність цього уряду і новосформованої більшості в парламенті практично формувати правильну політику**", - зазначила лідер фракції (Gazeta.ua, 25.11.2022). – У поданому прикладі метафора "істерія уряду", що стосується питання роботи уряду. Під "істерією уряду" розуміємо хворобливий процес його роботи, посилене прагнення до якнайшвидшого прийняття бюджету країни. Метафора "абсолютна істерія" характеризує неспроможність уряду ефективно виконувати свою роботу.

(7) **Богомолець: Все те, що я спостерігаю у Раді як лікар, – політична шизофренія** (Pravda.com.ua, 12.05.2023). – У відібраному реченні спостерігається вживання медичного терміна "шизофренія", що в первинному сенсі має значення "тяжке психічне захворювання, яке характеризується стійкими змінами психіки: порушенням зв'язності психічних процесів, зниженням психічної активності та ін." (Білодід, Бурячок, Винник, 1978, с. 450). Слово "шизофренія" буквально означає "розкол", "розщеплення свідомості". Якщо ми говоримо про політичну шизофренію як про метафору, то мається на увазі розкол, який проявляється в політичній сфері. Якщо в медичному просторі буття термін "шизофренія" апелює до розуму людини, то, якщо мається на увазі "політична шизофренія", зауважимо, що мова йде не про людину, а про політичне

керівництво, що може виражатися у втраті раціональності, імпульсивній поведінці, подвійних стандартах, брехливості, невмотивованості і безцільності, аномальному зниженні рівня професійності, результативності та ефективності політичного управління тощо.

Слот "пошкодження організму" (17 %) є третьою складовою фрейму "хвороба" (див. *табл. 1*), до нього відносимо метафори на позначення травм, тілесних пошкоджень, шрамів, ран, наприклад:

(8) *Як зашити шрами на карті держави* (Ів.Ів., 29.12.2022). – Лексема "шрам" у первинному сенсі означає "слід на шкірі від зарубцьованої рани; рубець" (Білодід, Бурячок, Винник, 1970, с. 529). У переносному значенні "шрам" має значення "подібний слід, що залишився на земній поверхні" (Білодід, Бурячок, Винник, 1978, с. 529). Відтак метафора "зашити шрами на карті держави" означає відновити її територіальну цілісність.

(9) *Окупація і незаконна анексія Криму Росією відкрила рани депортації, що відбулася понад 70 років тому* (News. Obozrevatel. com, 19.05.2023). – Лексема "рана" у первинному сенсі має значення "пошкодження тканин тіла або внутрішніх органів людини, тварини чим-небудь" (Білодід, Бурячок, Винник, 1978, с. 447). У переносному сенсі лексема має значення "матеріальна і моральна шкода, заподіяна кому-, чому-небудь". Отже, метафора "відкривати рани депортації" означає торкатися (в розмові) того, що завдає душевного болю, моральних страждань, що є наслідком неприємних спогадів тих подій, що відбулися в минулому.

Наступним є слот "синдром", що сягає 14 % від загальної кількості метафор, які належать до фрейму "хвороба" (див. *табл. 1*), наприклад:

(10) *Усе це станеться в тому разі, якщо нинішні синдроми української політичної еліти ввійдуть у стадію ремісії й перетворяться на хронічну хворобу, не дозволяючи українським регіонам відігравати роль, яку вони покликані відігравати* (Suspilne.media.ua, 10.09.2023). – У поданому прикладі термін "синдром", що походить зі сфери медицини та означає комплекс характерних для певного захворювання симптомів переноситься на політичну сферу. Лексема "синдром" у первинному значенні є "комплексом характерних для певного захворювання симптомів" (Білодід, Бурячок, Винник, 1978, с. 181). У переносному значенні метафора "синдром політичної еліти" означає дії, що притаманні політичній еліті, тобто політичним діячам, що виділяються серед інших своїм суспільним становищем, розумом, здібностями, а також, зазвичай, значними статками.

(11) **Синдром СІЗО**: чому у публічних персон за ґратами вилазить все приховане (Ukrurier.gov.ua, 10.12.2023). – У відібраному реченні також спостерігається вживання медичного терміну "синдром" (Білодід, Бурячок, Винник, 1978, с. 181). У переносному значенні метафора "синдром СІЗО" позначає приховування правди та симуляцію затриманими публічними персонами проявів різноманітних захворювань з метою подальшої госпіталізації.

Слот "симптом хвороби" складає 10 % від загальної кількості метафор, що належать до фрейму "хвороба" (див. табл. 1), наприклад:

(12) **Друзі Януковича чхають на закони та обирають найдорожчі автомобілі** (Wz.lviv.ua, 15.06.2020). – У цьому реченні відбувається метафоричний перенос за медичною тематикою, у якому симптом захворювання переноситься на сферу політичних відносин. Дієслово "чхати" у первинному сенсі означає "мимоволі судорожно видихати повітря носом і ротом, видаючи різкі звуки, шум (при подразненні носоглотки)" (Білодід, Бурячок, Винник, 1978, с. 392). У переносному значенні "чхати на закони" означає "не визнавати кого-, що-небудь, лишати поза увагою кого-, що-небудь, висловлювати байдужість, зневагу до когось, чогось" (Білодід, Бурячок, Винник, 1979, с. 392). Метафора "чхати на закони" позначає зневажати закони та не додержуватися їх.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, до основної метафоричної моделі, що репрезентує концептуальне поле "медицина", належить сфера-джерело "здоров'я людини", у рамках якої виділяється фрейм "хвороба". Політичні метафори фрейма "хвороба" як складової концептуального поля "медицина" зазвичай викликають негативні асоціації у читача, адже вони пов'язані з поганим самопочуттям людини та неприродним функціонуванням соціально-політичних систем.

Метафорична модель, у межах якої соціально-політичне життя країни (у свідомості реципієнтів) позиціонується з погляду його хворобливості, такого, що потребує негайного "медичного" втручання та лікування, власне складається автоматично, до того ж вона відчуває та позиціонує себе як невід'ємну частину цього хворого суспільства. Реципієнтам політичних текстів властиве сприйняття навколишнього світу та дійсності крізь призму власного здоров'я чи, навпаки, хворобливого стану, а відтак, політичній дійсності та країні приписуються хворобливість, зараження, деградація тощо,

тобто стани, що потребують "лікування" задля "одужання" країни та її соціально-політичного життя.

Перспективою дослідження є вивчення та аналізування інших фреймів, які є складовими концептуального поля "медицина" політичної метафори в українській мові, а саме: "лікування", "одужання пацієнта", "пацієнти та персонал медичного закладу", "стан хворого після лікування", "причини та збудники хвороби" та "поширення хвороби".

ДЖЕРЕЛА

1. Андрейченко О.І. Метафоричне вираження концептосфери "політика" в сучасному публіцистичному дискурсі. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Том 24 (63). 2011. С.81–86.
2. Білодід І. К., Бурячок А.А., Винник В.О. Словник української мови: в 11 т. / Ред. кол. Київ: Наук. думка, 1970. Т. 1. 800с.
3. Білодід І. К., Бурячок А.А., Винник В.О. Словник української мови: в 11 т. / Ред. кол. Київ: Наук. думка, 1971. Т. 2. 550 с.
4. Білодід І. К., Бурячок А.А., Винник В.О. Словник української мови: в 11 т. / Ред. кол. Київ: Наук. думка, 1973. Т. 4. 840 с.
5. Білодід І. К., Бурячок А.А., Винник В.О. Словник української мови: в 11 т. / Ред. кол. Київ: Наук. думка, 1978. Т. 9. 916 с.
6. Білодід І. К., Бурячок А.А., Винник В.О. Словник української мови: в 11 т. / Ред. кол. Київ: Наук. думка, 1979. Т. 10. 660 с.
7. Дацишин Х.П. Метафора в українському політичному дискурсі (за матеріалами сучасної періодики): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.01.08. Львів, 2005. 18 с.
8. Жаботинська С.А. Концептуальний аналіз: типі фреймів. Вісник Черкаського ун-ту. Серія: Філологічні науки. Вип.11. Черкаси, 1999. С. 3–20.
9. Коляденко О.О. Термін фрейм у лінгвістиці. Термінологічний вісник. 2013. Вип. 2(1). Київ. С. 139-144. Чадюк О. М. Метафора у сфері сучасної української політичної комунікації: дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2005. 230 с.
10. Мельник С. М., Назаренко О. М., Сікорська В. Ю. Мовна репрезентація концепту "війна" в сучасному українському медіадискурсі. *Philological education and science: transformation and modern development vectors. Collective monograph.* Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. С. 446 – 467.
11. Чадюк О.М. Метафора у сфері сучасної української політичної комунікації: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук. Київ, 2005. 22 с.
12. Чорна О.О. Особливості функціонування метафори в політичному дискурсі сучасної публіцистики. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. № 9. 2013. С. 637–643.
13. Cienki A. The Application of Conceptual Metaphor Theory to Political Discourse: Methodological Questions and Some Possible Solutions. In *Political Language and Metaphor*, edited by T. Carver and J. Pikalo, New York: Routledge. 2008. P. 241–56.

14. Cimen S.S. Using Conceptual Metaphors in Teaching Idioms in a Foreign Language Context. Sevki K m r, Seyda Selen Cimen. Sosyal Bilimler Enstit s  Dergisi. Vol. 23. 2009. P. 205–222.
15. Fillmore C. J., Baker C. A Frames Approach to Semantic Analysis. The Oxford Handbook of Linguistic Analysis. B. Heine, H. Narrog (Eds.). Oxford: Oxford Un-ty Press, 2010. P. 313–340.
16. Hayes, P. J. The logic of frames. In D. Metzger, Ed., *Frame Conceptions and Text Understanding*. Berlin: deGruyter, 1980. pp. 46-61.
17. Musolff A. Metaphor scenarios in public discourse. *Metaphor and Symbol*, 2006. 21(1). P. 23–38.
18. Lakoff G. *Metaphors We Live By*. London: The University of Chicago Press, 1980. 242 p.
19. Santa Ana O. *Brown Tide Rising: Metaphors of Latinos in Contemporary American Public Discourse*. Austin, 2002. 424 p.
20. Teun A. van Dijk *Macrostructures An Interdisciplinary Study of Global Structures in Discourse, Interaction, and Cognition*. London. Routledge. 1980. 332p.
21. Wei J.M. *The Pragmatics of Metaphor in Taiwanese Politics. Virtual Missiles Metaphors and Allusions in Taiwanese Political Campaigns*. United States: Lexington Books. 2001. Vol.7(2), P. 21-26.
22. Zinken J. Ideological imagination: Intertextual and correlational metaphors in political discourse. *Discourse & Society*. 2003. No.14. P. 507–523.

ЕЛЕКТРОННІ ДЖЕРЕЛА

23. Словник української мови online, from <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=47635&page=502>
24. Портал української мови та культури. Словник ua, from <https://slovnuk.ua/index.php?swrd>
25. Hromadske.ua, 2022, from <https://hromadske.ua/posts/nelehalnii-vidobutok-burshtina-rivnenshina>
26. Gazeta.ua, 2022, from <https://m.gazeta.ua/blog/48924/tramp-hoche-zdati-svit-putinovi>
27. Pravda, 2023, from <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2010/10/20/549/>
28. Ib.ua, 2022, from <https://lb.ua/news/2020/12/09/472541.html>
29. News. Obozrevatel. com, 2023, from <https://news.obozrevatel.com/ukr/politics/35092-golosi-deputativ-za-byudzhetsyenyuka-skupovuvali-po-10-mln-dolariv-timoshenko/amp.html>
30. Suspilne.media, 2023, from <https://suspilne.media/552825-sizofrenia-so-ce-za-hvoroba-akvona-vinikae-ta-aki-ii-simptomi-rozpovidae-likarka-psihiatr/>
31. Ukurier.gov.ua, 2023, from <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/yak-zashiti-shrami-na-karti-derzhavi/>
32. Wz.lviv.ua, 2023, from <https://wz.lviv.ua/ukraine/171469-sohodni-den-pamiati-zhertv-henotsydu-krymskotatarskoho-narodu>
33. Zn.ua, 2023, from https://zn.ua/ukr/politics_archive/.html
34. Kyiv-heritage.com, 2023, from <http://kyiv-heritage.com/sites/default/files>
35. Bukinfo.ccom.ua, 2023, from <https://bukinfo.com.ua/show/news?lid=28480>
36. Aspi.com.ua, 2021, from <https://aspi.com.ua/news/politika/>
37. Zaxid.net, 2023, from https://zaxid.net/chi_bude_narkoz_109888133

REFERENCES

1. Andreichenko O.I. Metaforychne vyrazhennia kontseptosfery "polityka" v suchasnomu publitsystychnomu dyskursi. Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu im. V.I. Vernadskoho. Ser. Filolohiia. Sotsialni komunikatsii. 2011. Tom 24 (63). № 4. Chast 2. (in Ukrainian).
1. Bilodid I. K., Buriachok A.A., Vynnyk V.O. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. / Red. kol. Kyiv: Nauk. dumka, 1970. (in Ukrainian).
2. Bilodid I. K., Buriachok A.A., Vynnyk V.O. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. / Red. kol. Kyiv: Nauk. dumka, 1971. (in Ukrainian).
3. Bilodid I. K., Buriachok A.A., Vynnyk V.O. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. / Red. kol. Kyiv: Nauk. dumka, 1973. (in Ukrainian).
4. Bilodid I. K., Buriachok A.A., Vynnyk V.O. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. / Red. kol. Kyiv: Nauk. dumka, 1978. (in Ukrainian).
5. Bilodid I. K., Buriachok A.A., Vynnyk V.O. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. / Red. kol. Kyiv: Nauk. dumka, 1979. (in Ukrainian).
6. Datsyshyn Kh. P. Metafora v ukrainskomu politychnomu dyskursi (za materialamy suchasnoi perodyky) : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : 10.01.08. Lviv, 2005. (in Ukrainian).
7. Zhabotynska S.A. Kontseptualnyi analiz: typi freimiv. Visnyk Cherkaskoho un-tu. Seriia: Filolohichni nauky. Vyp.11. Cherkasy, 1999. S. 3–20. (in Ukrainian).
8. Koliadenko O.O. Termin freim u lnhvistytsi. Terminolohichni visnyk. 2013. Vyp. 2(1). Kyiv. S. 139-144. Chadiuk O. M Metafora u sferi suchasnoi ukrainskoi politychnoi komunikatsii: dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. filol. nauk : 10.02.01. Kyiv, 2005. 230 s. (in Ukrainian).
9. Melnyk S. M., Nazarenko O. M., Sikorska V. Yu. Movna reprezentatsiia kontseptu "viina" v suchasnomu ukrainskomu mediadyskursi. Philological education and science: transformation and modern development vectors. Collective monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. (in Ukrainian).
10. Chadiuk O.M. Metafora u sferi suchasnoi ukrainskoi politychnoi komunikatsii: dys. na zdobuttia kand. filol. nauk : 10.02.01. Kyiv, 2005. 22 s. (in Ukrainian).
11. Chorna O.O. Osoblyvosti funktsionuvannia metafory v politychnomu dyskursi suchasnoi publitsystyky. Filolohichni studii. Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. № 9. 2013. S. 637–643. (in Ukrainian).
12. Cienki A. The Application of Conceptual Metaphor Theory to Political Discourse: Methodological Questions and Some Possible Solutions. In *Political Language and Metaphor*, edited by T. Carver and J. Pikalo, New York: Routledge. 2008. P. 241–56.
13. Cimen S.S. Using Conceptual Metaphors in Teaching Idioms in a Foreign Language Context. Sevki Kömür, Seyda Selen Cimen. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Vol. 23. 2009. P. 205–222.
14. Fillmore C. J., Baker C. A Frames Approach to Semantic Analysis. *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis*. B. Heine, H. Narrog (Eds.). Oxford: Oxford Un-ty Press, 2010. P. 313–340.
15. Hayes, P. J. The logic of frames. In D. Metzger, Ed., *Frame Conceptions and Text Understanding*. Berlin: deGruyter, 1980. pp. 46-61.
16. Musolff A. Metaphor scenarios in public discourse. *Metaphor and Symbol*, 2006. 21(1). P. 23–38.
17. Lakoff G. *Metaphors We Live By*. London: The University of Chicago Press, 1980. 242 p.

18. Santa Ana O. *Brown Tide Rising: Metaphors of Latinos in Contemporary American Public Discourse*. Austin, 2002. 424 p.
19. Teun A. van Dijk *Macrostructures An Interdisciplinary Study of Global Structures in Discourse, Interaction, and Cognition*. London. Routledge. 1980. 332p.
20. Wei J.M. *The Pragmatics of Metaphor in Taiwanese Politics. Virtual Missiles Metaphors and Allusions in Taiwanese Political Campaigns*. United States: Lexington Books. 2001. Vol.7(2), P. 21-26.
21. Zinken J. *Ideological imagination: Intertextual and correlational metaphors in political discourse*. *Discourse & Society*. 2003. No.14. P. 507–523.

ELECTRONIC SOURCES

23. Slovník ukraïnskoi movy online, from <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=47635&page=502>
24. Portal ukraïnskoi movy ta kultury. Slovník ua, from <https://slovník.ua/index.php?swrd>
25. Hromadske.ua, 2022, from <https://hromadske.ua/posts/nehalnii-vidobutok-burshtina-rivnenshina>
26. Gazeta.ua, 2022, from <https://m.gazeta.ua/blog/48924/tramp-hoche-zdati-svit-putinovi>
27. Pravda, 2023, from <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2010/10/20/549/>
28. Ib.ua, 2022, from <https://ib.ua/news/2020/12/09/472541.html>
29. News. Obozrevatel. com, 2023, from <https://news.obozrevatel.com/ukr/politics/35092-golosi-deputativ-za-byudzheth-yatsenyuka-skupovuvali-po-10-mln-dolariv-timoshenko/amp.html>
30. Suspilne.media, 2023, from <https://suspilne.media/552825-sizofrenia-so-ce-za-hvoroba-ak-vona-vinikae-ta-aki-ii-simptomi-rozpovidae-likarka-psihiatr/>
31. Ukurier.gov.ua, 2023, from <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/yak-zashiti-shrami-na-karti-derzhavi/>
32. Wz.lviv.ua, 2023, from <https://wz.lviv.ua/ukraine/171469-sohodni-den-pamiati-zhertv-henotsydu-krymskotatarskoho-narodu>
33. Zn.ua, 2023, from https://zn.ua/ukr/politics_archive/.html
34. Kyiv-heritage.com, 2023, from <http://kyiv-heritage.com/sites/default/files>
35. Bukinfo.ccom.ua, 2023, from <https://bukinfo.com.ua/show/news?lid=28480>
36. Aspi.com.ua, 2021, from <https://aspi.com.ua/news/politika/>
37. Zaxid.net, 2023, from https://zaxid.net/chi_bude_narkoz_109888133

Дата надходження статті до редакції: 13.03.2024

Прийнято до друку 9.04.2024